

I. AZ ALAPÍTÁS CÉLJAI

I.1. Előzmények

A kilencvenes években a romániai magyarság törekvéseit alapvetően a román-ságtól való elkülönülés, a romániai magyar társadalom intézményesítése határozta meg. Ennek során az *RMDSZ* mint az *önálló politikai közösség képviselője* fogadtatta el magát a romániai politikai életben; a *magyar civil társadalmi szervezetek* a kulturális identitás folytonosságát biztosító, etnikai alapon szerveződő társadalmi szervezeteket jelentették meg; a *magyar nyelvű oktatási intézmények* pedig a humán erőforrások nemzeti alapon való újratermelésének elfogadtatását célozták meg.

Az utóbbi kérdéskörnek két kulcstémája van: Az egyik a román oktatás- és nemzetpolitikai stratégia viszonya a romániai magyar nyelvű oktatási szerkezethez illetve a romániai magyarság képzési esélyegyenlőségéhez. A másik, ettől elválaszthatatlan téma a romániai magyarság felsőfokú képzésének problematikája. Ez tematizálódik az ún. egyetem vitákban. Ebben egyszerre van jelen a magyar elit-újratermelés megszervezésének igénye és a tömbmagyar területek kisvárosainak tudásalapú modernizációs kitörési pont keresése. Az egyetem ügy utóbbi tíz évének történéseit három síkon különíthetjük el: 1. Az évtized során megindult egyéni illetve csoportos stratégiák síkján, a továbbtanulási szükségletek kielégítésére. 2. A legtöbb vitatott jövőképek és egyetem modellek. 3. Az egyes elképzeléseken belüli hangsúlyeltolódások, illetve az egyes elképzelések összekapcsolódásának síkján.

I.1.1. Továbbtanulási stratégiák

1989 után a Romániában középiskolát végzett magyar fiatalok a következő képzési formákban vehettek részt: *különböző tanfolyamok* (egy-egy szakma elsajátítását célzó tanfolyamok; munkanélkülieket átképző tanfolyamok; gazdasági intézmények által szervezett, a gazdasági- adminisztratív szerkezetváltást támogató tanfolyamok; a non-profit szervezetek által szervezett tanfolyamok), *posztliceális képzés, felsőfokú tanulmányok*.

A *füiskolai-egyetemi képzésben*, az addig mesterségesen visszafojtott továbbtanulási szándék robbanásszerű változást okozott, az új igényeket a meglévő romániai keretek között az évtized közepéig nem tudták kielégíteni. A továbbtanulási helyszín és intézmény kiválasztásában különböző stratégiák alakultak ki.

a) A *magyarországi továbbtanulás* 1992-93-ig domináns volt a középiskolás elit és az 1989 előtt közvetlenül valamilyen okból tovább nem- vagy más, kényszerből választott szakon tanulók körében. 1994-re évente kb. 3000-en tanulnak román állampolgárként magyarországi felsőoktatási intézményekben. Többségüket az első években ösztöndíjjakkal is támogatták, a romániai képzési lehetőségek szűkösségére és a visszatérők társadalmi fontosságára hivatkozva. A kilencvenes évek közepétől Magyarországon folyamatosan csökkentették a támogatottak számát, ugyanis vilá-

gossá vált, hogy az itt végzetek döntő többsége nem tér vissza Erdélybe. Ezek után magyar állami támogatással elsősorban a rész- és posztgraduális képzésben résztvevőket segítették.

b) *A romániai állami felsőoktatásban* való részvétel részben anyanyelven, de döntően románul történt. E vonatkozásban a kilencvenes évek első felétől, a romániai felsőoktatás bővítés során, jelentősen megnöttek a felvételi keretszámok, és 1996-tól a Babe^o-Bolyai Tudományegyetemen (továbbiakban BBTE) külön helyeket teremtettek a magyar jelentkezők számára. Ezt követte a BBTE vidéki kihelyezett tagozatainak létrehozása, amely újabb helyi továbbtanulási lehetőségeket biztosított.

c) Az évtized elejétől, elsősorban a Székelyföldön, *magyarországi intézmények* folyamatosan próbálkoztak *erdélyi távoktatással* ill. *kihelyezett tagozatok* létrehozásával. Legnagyobb problémát a végzetek diplomájának honosítása jelentett. Ezek az intézmények átmeneti megoldásként szolgáltak, de nem tudtak regionális társadalomépítő szerepet vállalni. A kilencvenes évek közepére lezajlott vitákból kiderült, hogy a Székelyföld több vonatkozásban is periférikus helyzetéből – természeti és gazdasági adottságait reálisan felmérve – csak a tudásalapú, a humán erőforrásokra alapozó, helyi, regionális stratégiákon nyugvó programmal lehet kilépni. Egy ilyen program intézményesítését azonban a konzultációs központok nem tudták felvállalni.

d) *A romániai* felemás oktatási piac megjelenése következtében a *magánoktatási intézmények* számára is célterületté vált a Székelyföld, és célcsoporttá a magyarság. Az évtized végére kialakult stratégiává vált, hogy azok a diákok, akik nem jutottak be az állami egyetemre, magánegyetemi képzés keretében – leginkább az állami egyetemekről átтанító oktatók közreműködésével – folytatják tanulmányaikat. Az állami egyetem – elsősorban a BBTE – erre a helyzetre azzal reagált, hogy ún. fizetős helyeket iktatott be, tehát ezt a fajta keresletet is igyekezett saját keretei között kielégíteni.

e) *A magyar magánoktatási intézmények* létrejöttét késleltette, hogy 1990 januárjától (a Bolyai Társaság megalakulása) a romániai magyar nyilvánosság domináns felsőoktatási programelképzelése a kolozsvári magyar állami tudományegyetem létrehozása volt. Ugyanezen év tavaszán az erdélyi magyar történelmi egyházak előjárói közös nyilatkozatukban kijelentették, hogy amennyiben nem sikerül az állami magyar egyetemet létrehozni, egyházi összefogással felsőoktatási intézményt alapítanak. E téren, a nyilatkozattól függetlenül, Tőkés László tette meg az első gyakorlati lépést, amikor 1990 őszén a Királyhágómelléki Református Egyházkerület létrehozta a Sulyok István Református Főiskolát. Az akkreditációs nehézségeket egy, már akkreditált magánoktatási intézmény (a kolozsvári Protestáns Teológia) szakjainak kihelyezésével, illetve az ideiglenes működési engedély megszerzése előtt beindított szakokkal kívánták kezelni.

A harmadik magyar nyelvű magánoktatási intézmény, a gyulafehérvári Hittudományi Főiskola rövid ideig Csíkszeredában működtetett kihelyezett tagozatot, amely azonban a BBTE hitoktatói szakának megindulásával megszűnt.

I.1.2. Jövőképek, egyetem modellek

Az egyetem-kérdésben 1990-től a domináns elképzelés a „teljes struktúrájú” magyar tudományegyetem létrehozása volt (különböző változatokban). A modell alapelemei a következők voltak: Bolyai Egyetem elnevezéssel; a Bolyai Tudományegyetem jogutódjaként; magyar tannyelvű állami felsőoktatási intézményi státusban; Kolozsvár központtal és esetleg az orvos- és gyógyszerészképzésben marosvásárhelyi tagozattal; a tudományegyetemi képzésen túl műszaki-, agrár- és művészeti képzést is magába integrálna; az összmagyarság által is támogatva; a romániai magyarság tudományos központjaként is működve.

A viták során három érvrendszer kapcsolódott össze. A *restitúció – restauráció*: az elvesztett jog visszaszerzése. Ez alapvetően a kisebbségi elit nemzetépítő stratégiájának részeként fogalmazódott meg, amely történeti és politikai értelemben szemben áll a többségi elit nemzetépítő törekvéseivel, így a két nemzetpolitikai törekvés eleve kizárta egymást. A *modernitás*: a nyugati magyarság és Magyarország által támogatott egyetem korszerűbb lehet majd, felszereltsége és tanári (vendégtanári) kara révén, mint BBTE. Csakhogy a kilencvenes évek közepétől, Andrei Marga révén éppen ez az egyetem vált a romániai felsőoktatás-korszerűsítés meghatározó intézményévé. Az oktatási miniszter és rektor Közép-Európa nagy egyetemi központjainak egyikévé kívánta fejleszteni az intézményt. Ehhez a nemzetközi beágyazottságot a multikulturalitás megjelenítése biztosította. Ez azzal járt, hogy nem csak szükség volt ehhez a koncepcióhoz a magyar csoportokra, hanem az oktatási piacon ezt a társadalmi csoportot is érdemes lett megcélozni. A harmadik érvrendszer pedig az *anyanyelven való oktatáshoz*, a magyar oktatási rendszer teljessé tételéhez (alap, közép és felsőfok) és a saját kisebbségi/nemzeti szellemben történő képzéshez kapcsolódott.

1993–94-re, a folyamatos belső kisebbségpolitikai viták során – miután egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a 90-ben megfogalmazott „Bolyai” elképzelés megvalósítását a romániai kormányzat nem támogatja –, egymás után jelentek meg újabb elképzelések, amelyek azonban az előbb leírt változat jogosságát nem vitatták. Ezek konkrét stratégiai lehetőségeket fogalmaztak meg a magánoktatás és a nem kolozsvári helyszínek lehetőségeit számbavéve. Legmarkánsabban a Sulyok István Főiskola létrehozásában és a csíkszeredai Kulturális Antropológiai Munkacsoport elit- és intézménykritikájában kristályosodtak ki ezek az elképzelések. Ezek közül a legfontosabb változatok: egyházi-ökomenikus modell; magán egyetem elképzelés az összmagyarság támogatásával; a BBTE-en belüli magyar nyelvű képzés bővítése; zöldmezős beruhásként Kolozsváron egy magyar campus megteremtése; Székelyföldön a Bolyai vagy egy magyar magánegyetem létrejötte. 1994–95-re a viták, politikai, egyesületi nyilatkozatok mögött megjelent egy tárgyilagosabb, szakszerűsége törekvő nyelvezet, amely a jövőkép megteremtése, az ötletek, felvetések, tiltakozások és az egyetem „természetjogi” és történelmi alapon való követelése helyett megvalósítási stratégiákat, egymás mellett is működőképes alternatívákat fejtett ki. Legmarkánsabban az *Oktatás, Reform, Autonómia* c. RMDSZ kiadványban jelentkező két elképzelés.

A BBTE néhány oktatója (Cs. Gyimesi Éva, Magyar-Vincze Enikő, Veres Károly) a meglévő egyetemi keretek kihasználását és az elitképzéshez, illetve a tudományos munkához elengedhetetlenül szükséges háttérintézmények létrehozását szorgalmazta. Ezt megelőzően, 1994 áprilisában a BBTE-en belül megállapodást készítettek elő a tanügyi minisztérium által jóváhagyott 300 fős keretre, a BBTE-re felvételiző magyar diákok számára. (Addig csak abban az esetben jöhetett létre magyar nyelvű csoport, ha az össz-keretszámon belül bejutott magyarok száma elérte a szükséges létszámot.)

A másik elképzelés kidolgozója Bíró A. Zoltán volt, aki a székelyföldi főiskolai szintű szerkezet kialakítására tett javaslatot. Mivel 1994–95-re kiderült, hogy a különböző magyarországi kihelyezett tagozatok és a magánegyetemi képzési formák nem tudtak sikeres modernizációs lökést adni a régióknak, új, tudatosan épített felsőoktatási stratégiára volt szükség. Bíró egyrészt a gyakorlati, a munkaerőpiacon is keresett képzés fontosságát hangsúlyozta, másrészt a helyi társadalom igényeit, az intézmény regionális szervességét tartotta kulcsfontosságúnak, a több városban működő hálózat-szervezettel együtt.

A BBTE esetében a Bolyai kikövetelése mellett a létező keretek közti önépítés, a székelyföldi felsőoktatás esetében pedig az egyközpontú tanár, agrár és faipari egyetemmel szemben, egy korszerűbb rugalmas képzési javaslat került előtérbe, a regionális kooperációs felületek létrehozásának céljával.

I.1.3. Az egymás melletti alternatívák

Az erdélyi magyar felsőoktatás intézményteremtési elképzeléseit 1989-től napjainkig 4 korszakra oszthatjuk.

1989–1993 között a Kolozsvárhoz (és részben Marosvásárhelyhez) kötött egyetem képe a meghatározó. Miután kiderült, hogy a BBTE szétválasztása nem járható út, a város határában építendő campus elképzelés is megjelent.

1994–1997 között gyengült a Kolozsvár központúság. A BBTE-en belüli lehetőségek kihasználása és a főiskolai hálózat kiépülésére helyeződött át a hangsúly.

1997–1999 között miután kiderült, hogy az RMDSZ kormányzati pozíciója sem elegendő az önálló magyar egyetem megteremtéséhez, megerősödött a BBTE-en belüli magyar tagozat, a szerkezeti önállósodás gondolata, és ekkor már elmaradt ennek az ideiglenes voltának hangsúlyozása. Párhuzamosan megjelent az RMDSZ oktatáspolitikusai részéről a romániai önálló magyar felsőoktatási intézményhálózat kialakításának és fejlesztésének terve is. Alapelvnek tekintették a felsőoktatás tömegesedését, az új intézmény nemzetközi beágyazottságát, és a főiskolai képzés fontosságát (főiskolai hálózat elvének elfogadása). Az RMDSZ Ügyvezető Elnökségen az oktatáspolitikai tevékenységet irányító Kötő József 1997-ben, egy tervezett magyarországi telepítési tervvel és kutatással szemben, átfogó erdélyi felsőoktatási vizsgálatot kezdeményezett, ugyanakkor – 1989 óta először – kidolgoztatta az egyes felsőoktatási szakok képzési tervét a programok és a potenciális oktatószemélyzet szintjéig. Ezekre az anyagokra támaszkodva készült el a koalíciós egyetemválság (1997 ősze) után a Petőfi–Schiller egyetem dokumentációja. Ebben az időszakban

a már említett Andrei Marga közép-európai és multikulturális koncepciójának keretében, Szilágyi Pál prorektorsága alatt, a magyar oktatói kar kérésének hatására, az egyetemen belül megvalósult az ún. „magyar vonal”.

A szakokra, tantárgyakra, oktatókra bontott felsőoktatás-fejlesztési anyagokból nyilvánvalóvá vált, hogy a nagyváradi Partiumi Egyetem, a tervezett marosvásárhelyi alapítványi egyetem (műszaki és művészeti karral) és a székelyföldi egyetem nem rendelkezik sem a megfelelő humán forrásokkal, sem – a sikeres akkreditációhoz szintén szükséges- tárgyi infrastruktúrával. Ebből adódóan a jövőkép tekintetében – a BBTE révén, amely humán erőforrásokkal részben rendelkező központ – újból Kolozsvár erősödött meg. Az RMDSZ a sikertelen koalíciós próbálkozások után továbbra is fenntartotta az állami egyetem követelését mint politikai törzstémát. Ki kellett tartania e mellett, mert nem mondhatott le a magyar adófizetőket megillető esélyegyenlőség biztosításának igényéről; nem kerülhetett élesen szembe értelmiségi bázisával, mely jelentős részben a BBTE-hez kapcsolódott, és épp Andrei Marga rektorsága, az új multikulturalitást is magában foglaló charta révén, új lehetőségekhez (utánpótlást biztosító álláshelyek, nemzetközi programok) jutott. Ezért a Kötő József és Tonk Sándor által, 1998-ban kidolgozott *Kolozsvári Állami Tudományegyetem* elképzelés továbbra is önálló szerkezetet tervezett, Kolozsvár központtal, de kihelyezett karokban gondolkodva (a BBTE kihelyezett magyar tagozatait átvéve, illetve ezt a megoldást továbbfejlesztve). Ezzel a hálózatos szervezeti elképzelést is integrálni vélték, a székelyföldi igények kielégítésével együtt. Közben a BBTE magyar oktatóinak egyre nagyobb gondot jelentett a növekvő magyar hallgatói létszám hatékony oktatása, és egyre több kritika érte a gyors növekedés következtében beállt színvonalcsökkenést. Tehát a meglévő és növekvő kereteken belül is kérdésessé vált az oktatás hatékonyságának megőrzése.

1999-ben az új budapesti magyarságpolitika, a székelyföldi önkormányzatok vezetőinek javaslatait figyelembe véve, döntött a romániai magyar magánegyetem létrehozásának támogatása mellett, az állami költségvetésből évi 2 milliárd forintot biztosítva erre a célra. A magyarországi politikai szándék több vonatkozásban is új volt a romániai magyar elit számára. Egyrészt az 1998 előtti budapesti kormányzatok magyarságpolitikáját alapvetően a határon túli magyar nyomásgyakorló csoportok problémakezelő szándékai, és az állandó válságkezelés határozták meg. Ezzel szemben az új kormány önálló nemzetpolitikai koncepcióval rendelkezett, s ez alapján határozta meg magyarságpolitikája prioritásait. (Mindehhez a magyar pártok koalíciós részvétele jobb szomszédságpolitikai környezetet teremtett.) A határon túli magyarság jövője szempontjából döntőnek továbbra is a szülőföldön való boldogulást tartotta a kormány, de ehhez – az előző kormányoktól eltérően – már stratégiák és erőforrások is a rendelkezésükre álltak. A romániai magyar népesség fejlődése szempontjából, évtizedes távlatban a Székelyföld, mint tömbmagyar terület kulcsfontosságú. Tehát budapesti magyarságpolitikai szempontból ennek a területnek a fejlesztése is prioritást élvez. A régió szegényes adottságai miatt egyedül a munkaerő-piaci, képzési potenciál fejlesztése révén válhat versenyképessé. Ebben a kérdésben a budapesti magyarságpolitika és a székelyföldi önkormányzati vezetők

is egyetértettek, így az utóbbiak felsőoktatás-fejlesztési törekvései támogatásra találtak a magyarországi kormányzati körökben. Csakhogy az új kormányzat abban is tanult elődeitől, hogy válságkezelés és újraosztandó erőforrás-bővítés helyett hosszabb távú intézményépítési programban gondolkodott. Ebben orientálták a támogatás bejelentése után elkészített különböző szakértői elképzelések is. A magyarországi politikai szándék két vonatkozásban egyértelmű volt: a) a cél egy egységes intézmény felépítése egy vagy több helyszínen, b) mindezt össze kell kötni a tömbmagyar terület, a Székelyföld revitalizációjával, azaz a létrehozandó intézmény tevékenységének modernizációs húzóágazatként kell megjelennie a régióban.

Az 1999 őszén elkezdett szakértői munka, a politikai egyeztetések azonban újból felvetették a két alapkérdést. a) A Kolozsvár – Székelyföld helyszín tekintetében a tömbmagyar régió humán és tárgyi infrastruktúrájának hiányát. b) A BBTE-en állami képzésben résztvevő magyar diákok és oktatók és a magánegyetem támogatásának viszonyát. A magyar kormány képviselőinek az RMDSZ-szel és az egyházakkal folytatott tárgyalásai nyomán alakult ki 1999–2000 fordulójára az alapítói koncepció.

1.2. Az alapítók szándékai

1999 őszén különböző magyarországi és romániai szakértői anyagok készültek a Magyarországon bejelentett 2 milliárd forintnyi támogatás intézményépítési felhasználására. Ezek közül az erdélyi magyar felsőoktatási hálózat kialakításáról Kötő Józsefnek volt a legkonkrétabb elképzelése. Ebben egy többpillérű koncepció jelent meg, amelynek része a Partiumi Keresztény Egyetem, az Erdélyi Magyar Magánegyetem kolozsvári és marosvásárhelyi központokkal és az ehhez kapcsolódó főiskolai hálózattal. Ebben a tervzetben teljes képzettségű egyetem szerepelt, adaptálva az RMDSZ-támogatta magyar állami tudományegyetem koncepciót. Ennek az intézménynek a kihelyezett főiskolai karai képezték volna a székelyföldi főiskolai hálózatot.

A HTMH által folytatott szakmai konzultációk, az erdélyi magyar egyházakkal és az RMDSZ-szel folytatott tárgyalások eredményeként 1999. november végére kialakult egy előzetes koncepció, amely alapját képezte a Sapientia Alapítvány következőkben közölt egyetemalapítási nyilatkozatának. Ebben az előzetes koncepcióban részletesen foglalkoztak a támogatási program szervezeti felépítésével is: „A Felekezeti Alapítvány – Az alapítványi egyetem létrehozója, tulajdonosa és működtetője. A stratégia fejlesztési javaslatok kidolgozását kezdeményezi és azokról dönt. Szorosan együttműködik a budapesti programirodával és a Programtanáccsal. Részt vesz a pályázati irányok kidolgozásában, a pályázatok megítélésében, tulajdonosa, vagy tartós használója a különböző támogatók (magyar kormány, egyházak, helyi önkormányzatok, egyéb támogatók) által felajánlott, illetve felépített ingatlanoknak.” (A Programtanács a fejlesztési program szakmai véleményezője és legitimációjának biztosítója. A budapesti programiroda „a kormányzati támogatás kezelője, a stratégiai alternatívák előkészítője, a döntések szakmai kidolgozását írá-

nyítja, megvalósításukat segíti, koordinálja a magyarországi operatív szakmai munkát, illetve csoportokat. Irányítja és felügyeli az ingatlanfejlesztési programokat. Tevékenységét a HTMH felügyeli...”) A részfeladatok megoldására munkacsoportokat terveztek, az RMDSZ az egyházakkal együtt képviselőket küld a Programtanácsba, a programban szakértőin keresztül vehet részt, és a politikai egyeztetésben a magyarországi kormányzat képviselője és a Programtanács Elnöke a partnere. Az akkori rövid távú célok a következők voltak: 1. Az egyetem adminisztratív központjának megteremtése. 2. Könyvtár, informatikai központ tervezése. 3. Szakkollégiumok létrehozása. 4. Business School elindítása. 5. A Sulyok István Főiskola integrálása a magánegyetem szervezeteibe, önálló szakmai profil kialakításával. 6. Tudományos ösztöndíjrendszer, vendégtanári program és tanári lakásprogram megindítása.

Ezt követően a romániai magyar történelmi egyházak 2000. január 13-án, Kolozsvárott létrehozták a Sapientia Alapítványt, melynek feladata az önálló magyar egyetem alapításának előkészítése. A kuratórium nyilatkozatát, mint az első hivatalos dokumentumot, teljes terjedelmében közöljük:

„A SAPIENTIA ALAPÍTVÁNYRATÓRIUMÁNAK NYILATKOZATA AZ ERDÉLYI MAGYAR MAGÁNEGYETEM LÉTREHOZÁSÁRÓL”

2000. április 14.

Az erdélyi magyar történelmi egyházak nyolc vezetője által Kolozsvárott létrehozott Sapientia Alapítvány Kuratóriuma az Alapítók által reáruházott jogával élve, az Alapítók és a magyar közönség iránti felelősségét átérezve, a mai napon elhatározta az Erdélyi Magyar Magánegyetem megalapítását. Ennek alkalmából a leendő intézmény létrehozására és működtetésére vonatkozóan az alábbi elvek érvényesítése mellett kötelezi el magát:

I. Alapértékek

A leendő egyetem a regionális vonzáskörzet igényeihez igazodó, a jövő színvonalának megfelelő, és az Unióba tömörülő Európa értékeit közvetítő felsőoktatási intézménnyé kíván válni.

A szülő intézmény a román–magyar szakmai, tudományos kapcsolatok új színterét kívánja megnyitni, a meglévő lehetőségeket kihasználva, rugalmasan együttműködve Románia állami és magán felsőoktatási intézményeivel, és így a maga eszközeivel hozzá kíván járulni a román felsőoktatás modernizációjához, Románia felzárkózási esélyeinek javításához.

Az Erdélyi Magyar Magánegyetem létrehozása nem érinti Románia magyar adófizető polgárainak az állami, anyanyelvű felsőoktatási intézményre vonatkozó, Románia Alkotmányába foglalt jogait és Románia kormányának ebből eredő kötelezettségeit.

Az intézmény számít a magyar kormány hosszú távú támogatására, a magyar szellemi élet, a magyarországi felsőoktatási intézmények segítségére, és mindent megtesz azért, hogy méltó legyen a nemzetközi szervezetek szakmai és pénzügyi segítségére.

II. Az egyetem szervezete

Az erdélyi magyarság demográfiai, gazdasági és kulturális tagoltságához, eltérő igényeihez igazodva, a Magyar Magánegyetem egységes szervezetben, de több lábon álló, rugalmas és változatos formában és oktatási programok szerint kíván működni, tiszteletben tartva egyes részének autonómiáját.

A fejlesztés során az oktatási, és az oktatást segítő háttérintézmények mellett olyan infrastruktúra létrehozására is törekszik, amely az állami román felsőoktatásban tanuló diákok és tanárok számára is hozzáférhető, és amely javítja tanulási, oktatási feltételeiket, életkörülményeiket.

A megvalósítást „modulrendszerű” építkezéssel kívánja folytatni. Rövidtávon a magánegyetem keretei között olyan funkciók/programok kivitelezését kezdi meg, amelyek önállóan, az egyetemi hálózat más részeitől függetlenül is létrehozhatók, és amelyek működtetése rövidtávon biztosítható.

Az intézmény távlati célként teljes Universitas kiépítésére törekszik, és mindent megtesz azért, hogy működtetését saját erőforrásai biztosítsák.

III. Képzési formák

A képzési kínálatban olyan területekre kíván koncentrálni,

- amelyeken magyar nyelven jelenleg nem folyik oktatás
- amelyeken nincs, vagy kezdeti szakaszban van a román nyelvű oktatás
- amelyek kiemelkedően fontosak az identitás megőrzésében.

A versenyképes, és a szülőföldön hasznosítható tudás közvetítését szem előtt tartva, a tanügyi törvény előírásaihoz igazodva az oktatásban kialakítja a román és az idegen nyelvű képzés megfelelő arányát. Az akkreditáció feltételeinek teljesítése érdekében szoros kapcsolatot alakít ki romániai társintézményekkel.

A hosszú távú, stratégiai jelentőségű oktatási programok kialakítására és megtervezésére a hazai és a magyarországi szakmai szereplők részvételével nyilvános vitát kezdeményez. A részprogramok megvalósítására pályázatot ír ki, amely egyértelművé teszi az intézmény-építésbe bekapcsolódó szervezetek hozzájárulásának formáját és mértékét.

IV. Területi elhelyezkedés

A területi elhelyezés során két egymással ellentétes szempontrendszer – koncentráció, költséghatékonyság, képzés tömegszerűsége, illetve az erdélyi magyarság széttagoltsága, regionális érdekei, igényei és lehetőségei – egészséges egyensúlyát kívánja kialakítani.

Ehhez igazodva, a Kolozsvárott létesítendő adminisztratív központtal együtt négy helyszínen kezdi meg az intézmény egységeinek építését. Nagyváradon – a magánegyetemhez való csatlakozást először felajánló Partiumi Keresztény Egyetemre építve –, Székelyföldön, Kolozsvárott és Marosvásárhelyen.

V. Külső támogatás

Tekintettel a feladat nagyságára, a nemes, és a magyar közösség egészét érintő célra, az Erdélyi Magyar Magánegyetem Alapítója számít az intézmény céljaival és az Alapítás elveivel egyetértő személyek és szervezetek anyagi, intellektuális, politikai és erkölcsi támogatására.

Ennek érdekében az Alapító a modern kommunikáció eszközeit felhasználva megfelelő formában és folyamatosan tájékoztatja a közvéleményt a megvalósítandó programokról és az egyetem-fejlesztés állapotáról, biztosítja a támogatásoknak a támogató céljaival megegyező, hatékony felhasználásának feltételeit, megteremti az elszámolás és az ellenőrzés törvényes előírásoknak megfelelő, pontos, és átlátható rendszerét.”

1.3. Az egyetem koncepció tisztázása és a küldetésnyilatkozat 2000-ben

2000 tavaszán látott napvilágot (*Magyar Kisebbség* 2000. 1. szám) Tonk Sándor vi-taindító írása Romániai magyar magánegyetem címmel. A szerző személye nem csak azért érdekes, mert a magánegyetem létrehozását felvállaló alapítvány elnökéről van szó, hanem egyben ő az, aki két évvel azelőtt – Kötő József mellett – megfogalmazta a romániai magyar felsőoktatás fejlesztésének programját, az önálló magyar állami egyetemre és annak tagozataira építve. Két évvel később is szembe kellett néznie azzal a ténnyel, hogy „a magyar tannyelvű egyetemi oktatás gerincét az állami egyetemeken folyó oktatás képezi”. Az önálló magyar egyetem létrehozásának elmaradását a román fél ellenérdekeltségével indokolta, s ezzel szemben a magánegyetem megteremtését egy olyan folyamatnak tekintette, amely „legfőképpen a magyar társadalmon múlik”. Később, a hálózat koncepció értelmezésénél visszatér az állami egyetemi oktatással kialakított viszonyra: „elképzeltető az állami és magánegyetemi szféra együttes működtetése”. De ennyiben is marad a kérdés tisztázása.

A magyar nyelvű oktatás fogalmába Tonk az állami egyetemeken működő magyar nyelvű oktatáson, a magánkezdemenykezéssel létrejött, ideiglenes engedéllyel bíró szakokon (Partiumi Keresztény Egyetem), és a kihelyezett magyarországi tagozatokon túl a magyar nyelvű egyetemi oktatás háttérintézményeit is besorolta (Collegium Transylvanicum, Pro Philosophianae, Entz Géza Alapítvány, EME egyetemi csoportjai). A magyar nyelvű oktatástól megkülönböztette az önálló magyar egyetem intézményét, amely „A mi felfogásunk szerint olyan teljes universitást, amelynek nem csak az oktatási nyelve magyar, hanem olyan oktatáspolitikai célkitűzések szolgálatában áll, amelyek a romániai magyar társadalom érdekeit, jövőjét szolgálják.” Ezeket az oktatáspolitikai (nemzetépítő) prioritásokat azonban nem tisztázta. Az egyetemi hálózat tekintetében a meglévő adottságokból kiindulva, továbbra is Kolozsvárt és részben Marosvásárhelyt tekintette a magyar magánegyetem központjának. A szerző három régióban gondolkodik: Partiumban, Székelyföldben és Közép-Erdélyben. A két tömbmagyar területet a meglévő Kolozsvár–Marosvásárhely centrum megerősítésével együtt kívánja felzárkóztatni. A hálózat fogalmát mindkét kulcskonfliktus kezelésére jónak látta használni. „A hálózat fogalom arra is utal, hogy felfogásunkban elképzeltető az állami és magánszféra együttes működtetése, mint ahogyan elképzeltetőnek, kivitelezhetőnek tartjuk az egy központtal, de több településben karokkal rendelkező egyetem gondolatát is.”

A létrehozandó *Erdélyi Magyar Alapítványi Egyetemet* végső formájában, Kötő József 1999. novemberi tervezetéhez hasonlóan, teljes egyetemenként képzelte el (Böl-

csészeti, Műszaki és Természettudományi, Jog-, Közgazdaság-, Politikatudományi, Művészeti karokkal). Az egyes karok helyszíneit azonban nem tisztázta, csak három várost (Kolozsvár, Nagyvárad, Marosvásárhely) és egy régiót (Székelyföld) említett. Az alapítvány egyetemszervezési stratégiájának kulcsát a jogi keretek megteremtésében és a programok, kezdeményezések pályázati úton történő feltáró tisztázásában látta.

A tanulmányról folytatott vita anyagait tartalmilag három csoportba lehet sorolni (*Magyar Kisebbség* 2000. 2. szám). Néhányan konkrét *oktatási ajánlattal* álltak elő. Pusztai Kálmán a távoktatási program fontosságára hívta fel a figyelmet, Szabó Bálint saját csoportjának műszaki-felújítási potenciáljára, Vofkori László pedig konkrét szervezési munkatervet adott, Székelyudvarhely mint új helyszín bevezetésével.

Az *állami intézményekben oktatók véleményét* a 2 milliárdos támogatás intézményépítésével kapcsolatban még az EME 1999. november 20-i, bővített választmányi ülésének állásfoglalása közvetítette. A Tonk tanulmány vitájában három állami felsőoktatásban dolgozó oktató fejtette ki véleményét. Horváth Sándor az intézményépítés előkészítésére helyezte a hangsúlyt és továbbra is a meglévő keretek között kívánta az erőforrásokat pályázati úton elosztani. Péntek János többek között a megfogalmazott elképzelés túlzottan akadémiai jellegét, a Székelyföldön igényelt gyakorlati képzés elikkadását kifogásolta. A másik fontos megállapítása a teljes oktatási szerkezet kiépítésére vonatkozott. Péntek szerint az új egyetem oktatói karának megteremtése elképzelhetetlen a meglévő keretek között folyó (elit)képzés fejlesztése nélkül, s ez indokolná a támogatás kiterjesztését erre (az állami oktatáson belüli) a szférára is. Veress Károly Tonk tanulmányának szemléletét, nyelvhasználatát bírálta. Úgy vélte, hogy „az erdélyi magyar egyetemi oktatás kiépítése – kiépülése már jó néhány éve elkezdődött. Ez egy olyan folyamat, amely több szakaszban, s egyszerre akár több úton haladva valósulhat meg. Menet közben újabb lehetőségek kínálkozhatnak, s a különböző törekvések jól megférhetnek benne egymás mellett, akár kölcsönösen ki is egészíthetik egymást.” Az intézményteremtés szervezését is hangsúlyozta. „Egy ténylegesen önálló erdélyi magyar egyetem nem jöhet létre és nem működhet másként, csak egy olyan, a romániai magyar kultúrába szervesen beépülő oktatási intézményként, amely ennek a kultúrának és az azt eltető értelmiségnek az alkotása, s amely az erdélyi magyar közösséget alkotó adófizető állampolgároktól származó erőforrásokra támaszkodik. A valós önállóság – amelyet nyilván politikailag is biztosítani kell – csakis ezeken a feltételeken alapulhat. A magyar kormánytól származó pénzforrások alapvetően nem helyettesíthetik a romániai magyar közösség gazdasági erőforrásait, a magyar történelmi egyházak azon törekvése, hogy képletesen magukra vállaljanak hiányzó vagy nem teljesülő állami funkciókat, hosszú távon nem helyettesítheti az állam tényleges kötelezettségeit, egy magát „önállóan” hirdető magánegyetem megvalósulása nem mentesítheti a politikusainkat attól a bármennyire is kényelmetlen és nehezen kivitelezhető, de a többségi politikai akarat hajlíthatatlansága ellenére sem reménytelen, és politikai szerepvállalásaikhoz mindenképpen szervesen hozzátartozó feladat alól, hogy politikai eszközökkel is el kell érni a reális és hatékony önállóságot.” Az egyetemi okta-

tásban dolgozó, véleményformálók hozzáállása két vonatkozásban kulcskérdés. Egyrészt azért mert a további szaképítések terén fontos, hogy mennyiben érzik a magukénak (a romániai magyar társadaloménak) az egyetemi projektet. Másrészt, közvélemény-formáló befolyásuk révén, az egyetem program beépülését segítheti vagy késleltetheti hozzáállásuk.

A hozzászólások harmadik csoportjába a *Székelyföld szempontjából* megfogalmazott álláspontok tartoznak. Székely István még 1999-ben írt áttekintése a budapesti kormányzati politika székelyföldi revitalizációs szándékaihoz kapcsolja az egyetem-szervezés ügyét. Bíró Zoltán a magánegyetem létrehozásában elsősorban új intézményépítési szemlélet lehetőségét látja. Nem tekinti az egyetem-kezdeményezést egyedüli, végső megoldásnak. Nem térfoglalásként vagy restaurációként fogja fel, hanem egy, a jövő képzési igényeit előre tudatosan kiszolgáló egyetem megteremtésének lehetőségét látta benne. Ám mindezt csak olyan – az adottságok miatt – külföldi beruházásként tudja elképzelni, amelynek a régió modernizátorává kell válnia. Mindehhez a helyi erőforrások aktivizálásában látja a garanciát. Az eddig ismertett hozzászólásokhoz képest később jelent meg Süket Levente írása a *Magyar Kisebbségben* (2000. 3. szám), amely az európai standardokból kiindulva több erdélyi és székelyföldi egyetemmel is számol. Alapvetően statisztikai felzárkózásban gondolkodik, és hálózatszerűen telepítendő Székelyföldi Egyetemben. A minden székelyföldi felsőoktatással kapcsolatos vita kulcskérdését: az oktatók problémáját a Magyar Professzorok Világtanácsának elnöke ígéretével, – miszerint „a kiépítendő intézmény számára a megfelelő számú és nemzetközileg ismert magyar professzor katedrára ajánlásáról” gondoskodik – elintéztnek vélte.

A magánegyetemen folyó oktatás mielőbbi elindítása, valamint az erdélyi magyar szervezetek terveinek és szándékainak megismerése érdekében a Sapientia Alapítvány 2000. április végén célpályázatot írt ki három témakörben:

1. A 2000/2001-es tanévben a magánegyetem ideiglenes működési engedéllyel beindítandó szak vagy egyéb egyetemi jellegű oktatási program beindítására és működtetésére, ide értve a már működő képzési programok integrációját is, teljes infrastruktúrájukkal együtt.

2. Hosszabb távon beindítandó szak, vagy egyéb egyetemi jellegű oktatási program előkészítésére, amelyhez már a 2000/2001-es tanévben nélkülözhetetlen a szellemi és anyagi infrastruktúra fejlesztésének megkezdése.

3. A magánegyetemhez kapcsolódó, képzést és kutatást segítő szolgáltatóegységek felállítása, illetve működtetése.

A felhívásra összesen 39 pályázat érkezett, amelyekről szakértői vélemények alapján a Sapientia Alapítvány Kuratóriuma több fordulóban döntött. A 15 szakindítással kapcsolatos pályázatból 6-ot fogadtak el. A többi – nem közvetlenül szakindításra vonatkozó tervet – elutasították, vagy a kuratórium tárgyalásokat kezdeményezett róluk. (Részletesen lásd az „Egy év tapasztalatai – a program jelenlegi helyzete című fejezetben!)

2000 nyarára a pályázaton keresztül kiválasztott szakok és programok kerültek az egyetemszervezési munka középpontjába. Az elvégzett munka és a különböző

kezdeményezések képviselőivel folytatott tárgyalások során szerzett tapasztalatokat felhasználva 2000 októberére elkészült az *Erdélyi Magyar Tudományegyetem (EMTE) megvalósításának koncepciója*, amelyet az október 7-i kuratóriumi ülésen elfogadtak. Ebből a dokumentumból a küldetésnyilatkozatot közöljük.

„AZ ERDÉLYI MAGYAR TUDOMÁNYEGYETEM KÜLDETÉSNYILATKOZATA

Az alapítandó egyetem felekezeti felügyelet alatt, de nem egyházi egyetemenként, vállalja fel és tekinti magáénak az erdélyi magyar egyetemi oktatás hagyományait, erkölcsi értékeit. A létesítendő alapítványi universitas alapvetően a korszerű európai oktatás elvárásainak kíván megfelelni, ily módon biztosítva a lehetőséget arra, hogy önálló jogi személyként, a magyar közösség igényeit és szükségleteit szem előtt tartva kapcsolódhasson be a különböző nemzetközi tudományos és oktatási programokba. Minőségre és nem tömegképzésre törő, versenyképes, a nemzetközi elvárásoknak megfelelő egyetem létesítése a cél. A célkitűzések között kiemeljük az alábbiakat:

A XXI. század kihívásaira reagálva a képzési profil fejlesztésénél a hangsúlyt az információs társadalom és az euro-atlanti integráció által meghatározott követelményekre helyezzük.

Az EMTE magas színvonalú képzési, kutatási és szolgáltatási kínálatával, a képzés, a kutatás és a szolgáltatás egységes rendszerével, azoknak a piaci igényekhez, az erdélyi sajátosságokhoz történő alakításával európai színvonalú felsőoktatási intézménnyé kíván válni, amely meghatározó szerepet játszik Erdély oktatási, kutatási, kulturális és gazdasági életében.

Az EMTE az egységes magyar felsőoktatás részeként a stratégiai komplementaritás elvét hangsúlyozza, s ebből kiindulva azokat a képzési formákat tekinti elsődlegesnek, amelyek a magyar közösség versenyképességét biztosítják. Figyelembe véve a romániai munkaerőpiac szempontjait, a változásokra nyitott és együttműködést szorgalmazó politikájával többek között háttérintézményeinek, szolgáltatásainak révén szervesen be kíván illeszkedni a romániai felsőoktatás intézményrendszerébe.

Az erdélyi magyar társadalom egyik jelentős szellemi bázisaként az erdélyi magyar értelmiség megújulásában, utánpótlásában meghatározó módon kíván részt venni.

A vállalkozás előzmény nélküli: az erdélyi magyarság a korábbi századokban is áldozott az egyetem, főiskola létesítésére, de most adatott meg először a lehetősége annak, hogy maga döntsön az alapítandó egyetem mibenlétéről, sorsáról.

Az EMTE létesítését a hatályos román törvények (nevezetesen a 84/1995. Taniügyi törvény módosított változata) lehetővé teszik, kimondván a magánegyetemek alapításának és működésének jogát, és lehetővé téve minden szinten és minden képzési profilban az anyanyelvű oktatást. Európa-szerte a nemzetiségi és kisebbségi egyetemek léte és működése nem kivételes, több országban jogilag biztosított.

Meggyőződésünk, hogy a színvonalas oktatás hatékony eszköz az erdélyi magyarság esélyegyenlőségének megteremtésére. Meg kell szüntetni a magyar egyetemi oktatás hátrányos helyzetét, és csökkenteni kell a magyarok lakta területek közötti, az oktatás terén mutatkozó egyenlőtlenségeket. Ezért is fontos több képzési helyszín kijelölése: Csíkszeredától Nagyváradig, illetve a már magyar egyetemi oktatással rendelkező központok esetében a minőségi oktató és tu-

dományos munkát biztosító háttérintézmények (könyvtárak, szakkollégiumok) alapítása. Az EMTE létrehozásával egy korszerű, több helyszínen működő felsőoktatási intézmény kialakítása történik meg, amely bázisa lehet a magyar nyelvű felsőoktatási intézményrendszer továbbfejlesztésének az erdélyi régióban.

Az önálló magyar egyetem létrehozása és működése a romániai magyar népközösség megmaradásának fontos tényezője.

A magyar egyetem léte a román modernizációs törekvésekkel egy irányba hat, azokat erősíti föl, s így az ország euro-atlanti integrációs törekvéseinek fontos eleme.”

A megvalósítási koncepció a 2000 tavaszán Tonk Sándor által közreadott tanulmánynál jóval konkrétabb volt. A legfontosabb változásokat a következőkben lehet összefoglalni.

1. A dokumentum az *Erdélyi Magyar Magánegyetem* helyett *Erdélyi Magyar Tudományegyetemnek* nevezi a létrehozandó intézményt. Ennek háttérben a minőség igényének kifejezése állhat, mivel a szövegben a tömeges képzés helyett a minőségi képzést hangsúlyozták. E közben paradox módon a szakindításra vonatkozó tervek egyre inkább a gyakorlati, főiskolai igények felé tolódtak el és a teljes vertikum kiépítés elvét fel nem adva, a konkrét szakindítások kaptak prioritást.
2. Az első székelyföldi helyszínnek kérdése is eldőlt, a szakindításra beadott pályázatok révén Marosvásárhely mellett, Csíkszereda lett az egyetemépítésre kijelölt székelyföldi település.
3. A *Partiumi Keresztény Egyetem* itt is mint külön intézmény szerepel, de úgy, hogy az EMTE egységes szervezetébe integrálódik.
4. Az egyetem felépítésében Kolozsvár megőrzi központi szerepét, de ott az igazgatói központ és a háttérintézmények kiépítését tartották első lépcsőben a legfontosabbnak. Itt a karok és szakok létrehozását egy későbbi időszakra ütemezték. Ez is jelzi a teljes vertikumú, a BBTE-vel versenyző koncepció háttérbe kerülését. Nagyvárad esetében az integrációt tartják a legfontosabbnak. Marosvásárhely szerepével a dokumentum csak az általánosságok szintjén foglalkozik. Csíkszereda esetében a régió képzési igényeit és a felzárkózást segítő intézményi szerepre helyezték a hangsúlyt.
5. Ez az első koncepciózus anyag az egyetem szervezés során, amely legalább a felsorolás szintjén számba vette a finanszírozási forrásokat.
6. A képzési rendszer esetében a felsőfokú képzés teljes skáláján már nem pusztán szakágakat, hanem a graduális, posztgraduális képzés mellett, az átképző programokat és a távoktatást érti a dokumentum.
7. Kolozsvár esetében továbbra is felsorolásra kerül szinte az összes lehetséges egyetemi képzési profil, de az elsőként indítható szakok között már csak a környezet-tudomány, az angol nyelvi képzés, a művészeti képzés, a business school és a kommunikáció szak szerepelt. Marosvásárhely esetében a szociálpedagógia, ének-zene tanári szak, illetve a műszaki képzés a meghatározó profil. Nagyvárad esetében a két kar további fejlesztési koncepciójának továbbvitelét elfogadta a megvalósítási koncepció. Csíkszeredában a regionális tudományok, az agrárgaz-

daságtan, az élelmiszeripar, üzletei tudományok és a gazdasági informatika kap a tervek szerint helyet.

8. A koncepció alakítása során a dokumentum elsőként foglalkozik a várható diáklétszámmal. 2005-re a tervezet szak és évfolyambontás nélkül 5500 diákkal számolt.
9. A tudományos kutatás prioritásait is az általánosság szintjén ismertette a tervezet: Regionális fejlesztések, környezeti tudományok, informatika – matematika, műszaki tudományok, szociológia, néprajz – antropológia, történelem – régészet – tudománytörténet, nyelvészet, erdélyi tudományfejlődés és tudományosság. A tudományterületeken belül a vidékfejlesztést és az oktatáskutatást emelték ki.
10. A háttérintézmények közül első helyen a könyvtári hálózat kiépítését nevezték meg.

Az egyetemfejlesztés prioritásait a 2000–2001-es évekre vonatkozóan a következőkben lehetett összefoglalni:

Prioritás	Főhelyszín	Kapcsolódó helyszínek
Az egyetem adminisztratív központjának kialakítása	Kolozsvár	Nagyvárad, Marosvásárhely, Csíkszereda
Az ideiglenes működési engedélyt elnyerő szakok beindítása	Marosvásárhely, Csíkszereda	Nagyvárad
Az oktatói, kutatói háttér kialakításához, fejlesztéséhez szükséges képzési programok, ösztöndíjak kidolgozása	Kolozsvár, Nagyvárad, Marosvásárhely, Csíkszereda	
Infrastrukturális fejlesztések a tervezett szakok beindításának és az egyetem irányításának háttereként	Marosvásárhely, Csíkszereda	Nagyvárad, Kolozsvár
Tudományos kutatóintézet létrehozása	Kolozsvár	Nagyvárad, Marosvásárhely, Csíkszereda
Kollégiumok kialakítása, szakkollégiumi programok kidolgozása	Kolozsvár, Marosvásárhely	Csíkszereda, Nagyvárad
A pozitívan elbírált szak kezdeményezések további kidolgozásának támogatása	Kolozsvár, Nagyvárad, Marosvásárhely, Csíkszereda	Székelyudvarhely
Az egyetem központi könyvtárának és információs központjának beruházása	Kolozsvár	Marosvásárhely, Csíkszereda
Ingatlanfejlesztés az egyetem intézményének kialakítására, továbbfejlesztésére	Marosvásárhely, Csíkszereda	Nagyvárad

I.4. Megközelítések, amelyekben ma konszenzus van:

1. Önálló intézmény keretében kell megoldani a romániai magyar felsőoktatási képzést. Amennyiben erre nincs lehetőség, az állami és a magánoktatásban tevékenykedő felsőfokú intézmények képzési stratégiájának ki kell egészítenie egy-mást.

2. A magyar kormány támogatása az erdélyi magyar felsőoktatás fejlesztésére nem forrásbővítés, hanem intézményépítő célokat szolgál.
3. Az erdélyi magyar felsőoktatást hálózatszerűen, tudatosan tervezve kell megszervezni, az egységes szakmai ellenőrzés lehetőségének biztosításával.
4. Az EMTE az oktatási piacon csak akkor lehet hatékony, ha gyakorlati ismereteket biztosító képzést, minőségi oktatást és jó tanulási körülményeket tud biztosítani.
5. Az EMTE a romániai magyar társadalom szempontjából akkor lehet hatékony, ha elitképzést és a munkaerőpiac jövőbeli igényeit egyaránt kielégítő képzést folytat.
6. Az EMTE-nek egyszerre kell a román és a magyar oktatási rendszer követelményeinek megfelelni.

Az EMTE jövőképeének három kulcskategóriája: **ÉPÍTKEZÉS – NYITOTT-SÁG – MINŐSÉG.**

Az egyetemépítés ma is évtizedes feladat. Ennek kapcsolódnia kell az erdélyi kulturális hagyományokhoz és a meglévő jövőképekhez. Az egyetem működése egyszerre társadalom- és nemzetépítő program.

Nyitott a román és a magyarországi kapcsolatok és a nemzetközi szervezetek felé. Nyitott a romániai magyar társadalom minél szélesebb rétegei felé. Nyitott az állami intézményekben tanuló, oktató, kutató érdeklődők felé.

A minőség a romániai magyarság számbelisége miatt a kulturális önreprodukció alapfeltétele. Nyolcvan éve ez, a minőséget kereső önreflexió védte a romániai magyarságot attól, hogy elsüllyedjen a „tartalom nélküli formák világában”. A minőségi tudástermelésre és megjelenítésre való törekvés segíthet abban, hogy a nemzetközi minőségbiztosítás rendszerében állandó kontroll alatt legyen az EMTE munkája.

1.5. Az egyetemépítési program lehetséges értelmezései

Történeti értelemben az EMTE megszervezése az utóbbi nyolcvan év legnagyobb magyarságpolitikai beruházása. A romániai magyarság történetileg *kényszerközösségként* jött létre. Nyolcvan év alatt, a külső nemzetállami kihívásokra és a belső modernizációs folyamatokra válaszolva, szétfejlődve az anyaországtól és a többi határon túli magyar kisebbségi életvilágtól, ez a társadalmi csoport Románián belül *vállalt, akart közösség* lett. Mindehhez szükség volt a mindenkori magyar elit a romániságtól megkülönböztető, erdélyi magyar társadalmat konstruáló tevékenységére. Ennek társadalomtudományi kontrollja, a modern társadalomvezetés elképzelhetetlen megfelelő tudományos háttér nélkül. Tehát a magyar elit újratemelésén túl az egyetem a kisebbségpolitika társadalmi ellenőrzésének egyik nyilvános intézménye lehet.

Szociológia értelemben az EMTE létrehozásának programja a magyar–magyar viszony próbaköve. Egy teljesítményelvű szerkezet adaptációját kell végrehajtani egy másként szerveződő társadalomban. Mindkét fél részéről tanulási folyamatról van

szó. A magyarországi törekvéseknek szembesülniük kell az erőforráselszívás-segélyezés igényének legkülönbözőbb formáival, míg az erdélyi félnek hozzá kell szoknia a helyi, egyéni érdekeken túllépő kooperációs kapcsolatok működtetéséhez. A telepített képzés, tudástermelés adaptációja alapvetően azon múlhat, hogy az adott társadalmi-, gazdasági környezet modernizációs szükségleteit ki tudja-e elégíteni az intézmény. Ebből következik majdan, hogy mennyiben tekinti egy-egy város, régió sajátjának az EMTE-t.

Oktatásszervezés terén a román és a magyar felsőoktatási rendszer követelményeinek egyaránt a megfelelés és a hálózatszerű szerkezet fenntartása a kihívás.

Politikai értelemben egy nemzetállami kereteket átlépő szerkezet létrehozásáról van szó. A belső, erdélyi politikai elit rekrutációja szempontjából pedig egy intézményesített képzési és véleményformáló infrastruktúra alakulhat ki a megszervező-dő magyar egyetem révén.

A budapesti kormányzatok magyarságpolitikája az EMTE támogatásával a szülőföldön való maradás elvét a kulturális esélyegyenlőtlenség csökkentésével, a kulturális-képzési reintegrációval próbálja támogatni. Stratégiaileg két tényező biztosíthatja az erdélyi magyarság jövőjét. a) Munkaerő-piaci pozícióinak javulása. b) A Magyarországgal szomszédos régiók fejlődőképes, közvetítő-zóna jellegének kialakulása (lásd Nyugat-Dunántúl példáját) az EU csatlakozás után. Mindkét vonatkozásban kulcskérdés a képzési rendszer minősége.

Az EMTE-hez kapcsolódó érvelésekben két féle *jövőkép* körvonalazódott. A felzárkózás igénye illetve a kisebbségi szerepből való kilépés vágya. Ez utóbbi ahhoz a világtendenciához kapcsolódik, amelyben nem a számosság, a nagyság, a fizikai befolyás a döntő, hanem a képzettség, a kommunikációs, innovációs és szervezési készség, ahol egy társadalmi csoport súlyát emberi erőforrásai és szervezetsége határozza meg. Ezért az EMTE esetében nem pusztán felzárkózási stratégiáról kell beszélni, hanem olyan hosszú távú oktatáspolitikáról, amely révén az erdélyi foglalkoztatási piacon, egyes modern ágazatokban a magyarság megkerülhetetlen csoporttá válhat.

Felhasznált irodalom:

16 kérdés az Erdélyi Magyar Egyetemről. TLA Kv. 2899/71.

A Partiumi Keresztény Egyetem fejlesztési terve a 2000-2001. tanévben. TLA Kv. 2899/60.

A Programtanács és a Sapientia Alapítvány Kuratóriumi ülésének jegyzőkönyvei. TLA Kv. 2899/42.

A romániai magyar főiskolai hálózat telepítési tervezete (1996) TLA Kv. 2899/48.

A romániai önálló magyar felsőoktatási intézményhálózat kialakítása és fejlesztése (1998). TLA Kv. 2899/49.

A romániai felekezeti alapítványi egyetem. Alapelvek, forma, szerkezet, célok és az alapítvány, 1999. november 22-25. TLA Kv. 2899/57.

- A romániai magyar magánegyetem víziója (HTMH által felkért szakértők elképzeléseinek összegzése) TLA Kv. 2899/64.
- Az EMTE kommunikációs stratégiája. TLA Kv. 2899/37.
- Az EMTE szervezésével kapcsolatos sajtódokumentáció 2001-ig. TLA Kv. 2899/40.
- Az Erdélyi Magyar Tudományegyetem megvalósításának koncepciója. TLA Kv. 2899/58.
- Az Erdélyi Magyar Tudományegyetem létrehozásának helyzete. *Tájékoztató* 2000 augusztus, szeptember, december TLA Kv. 2899/61.
- Az RMDSZ ÜE Oktatási Főosztály 199-es felsőoktatási vizsgálatának szakértői anyagai. TLA Kv. 2899/36.
- Babe⁹-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár *MAGYAR TAGOZAT 1999/2000* TLA Kv.2899/19.
- Berki Anna: Az erdélyi képzési központok feltérképezése. TLA Kv. 2899/7.
- Berki Anna: Helyzetkép a PKE 2000/2001-es tanévének első félévéről. TLA Kv. 2899/72.
- Bíró A. Zoltán: Elemzés a székelyföldi főiskolai jellegű képzési formák helyzetéről (1990–1996). TLA Kv. 2899/68.
- Bíró A. Zoltán – Gagy József: Képzés és munkaerőpiac viszonya a Székelyföldön. TLA Kv. 2899/66.
- Csákó Mihály: Az ezredforduló munkaerő-piaci kihívásai a Kárpát-medencében – emberi erőforrás helyzet a határon túli magyar lakosság körében. TLA Kv. 2899/55.
- Erdélyi Magyar Tudományegyetem (EMTE) „dosszié”- oktatók. TLA Kv. 2899/2.
- Felsőfokú oktatási intézmény létrehozásának keretfeltételei Csíkszeredában. KAM, 1998. TLA Kv. 2899/67.
- Gagy József: Képző intézmények és távlatok. TLA Kv. 2899/30.
- Hrubos Ildikó: Nemzetközi tendenciák a felsőoktatásban. TLA Kv. 2899/69.
- Kötő József: Tervezet az erdélyi magán felsőoktatási hálózat kialakításáról, 1999. november 8. TLA Kv. 2899/56.
- Kurdi Krisztina-Ring Éva: Kisebbségi felsőoktatási modellek az Európai Unióban és az erdélyi magyar egyetem. TLA Kv. 2899/74.
- Magyari Tivadar: Egyes célcsoportok megszólítása érdekeik, aggodalmaik és félelmek. TLA Kv. 2899/52.
- Magyari Tivadar: Médiaviszonyulás és politikai diskurzus a romániai oktatáspolitikában. TLA Kv. 2899/43.
- Munkaerőpiaci elemzés. Románia – Hargita megye. KAM -RKK, Csíkszereda, 2000. TLA Kv. 2899/78.
- Nagy F. István-Balla Júlia: A megmaradás esélye... A közoktatásunk stratégiai elképzelései. TLA Kv. 2899/63.
- Romániai magyar közoktatás az ezredfordulón. TLA Kv. 2899/50.
- Székelyföldi egyetemi oktatás középtávú fejlesztési stratégiája. TLA Kv. 2899/65.
- Süket Levente: A székelyföldi egyetem létrehozási folyamatának fontosabb momentumai. A Hargita Megyei Önkormányzat szerepe. TLA KV2899/76.
- Szentannai Ágota: A román gazdaság/képzés viszonyára vonatkozó szakirodalmi háttéranyag összefoglalása. TLA Kv. 2899/75.
- A Partiumi Keresztény Egyetem Chartája. Nagyvárad, 1999. TLA Kv. 2899/77.
- Tervezet az EMTE marosvásárhelyi karainak szerkezeti felépítéséről. TLA Kv. 2899/59.
- Tonk Sándor: A magyar nyelvű felsőfokú oktatás Romániában. TLA Kv. 2899/62.